

МИЛТОН МАНАКИ - ГОЛЕМ ФОТОГРАФ И ПРВ ФИЛМСКИ СНИМАТЕЛ

Неколку дена пред Новата 1896 година, во Париз, во "Гран кафе", браќата Огист и Луј Лимиер, пред мал број луѓе, ги проектирале првите движечки слики. Пронајдокот, заради подвижноста на сликите, односно нивната кинетичност, го нарекле "кинематограф". Со тоа почнала историјата на светската кинематографија.

Само десеттина години подоцна, во Битола, Милтон Манак ги регистрирал првите кадри со неговата камера. Со тоа почнала историјата на кинематографијата на Балканот.

■ Пишува:
Атанас ЧУПОСКИ

ФОТОГРАФСКИТЕ ПОЧЕТОЦИ

Милтон Манак е роден во 1882 година, во влашкото село Авдела, близу гратчето Гревена, во Костурско, во Егејскиот дел на Македонија, денешна Грција. Кон крајот на векот, заедно со постариот брат Ја-

наки, имал фотографско ателје во Јанина. Поточно, во тоа време Јанак бил учител по цртање во училиштето во Јанина, а кога отворил своето фотостудио, помалиот брат Милтон одблизу се запознал со фотографијата. Оттогаш, од 1898 година, датира и најстарата зачувана фотографија на браќата Манак, "Група романски професори на Јанинското Езеро". Откако заработиле доволно пари, браќата Манак во 1905 година ги префрлиле ателјето и семејството во Битола. На почетокот на минатиот век, градот на конзулите бил значаен трговски центар, развиен и модерен град - еден од поголемите во европска Турција. Фотографското "Студио за уметничка фотографија" на браќата Манак во Битола било лоцирано на Широк сокак, под Камен Мост. Тоа е период во кој младиот фотограф со својот апарат ги овековечил угледните битолски личности, многубројните конзули, паши и бегови.

КАМЕРАТА 300

Во 1905 година, од Лондон брат му Јанак му испратил камера марка "Биоскоп", ре-

"МУ РЕКОВ НА СУЛТАНО, ЗАСТАНИ МАЛУ МИРНО, ТЕ СНИМАМ!"

Милтон Манак со својата камера регистрирал многу значајни настани од историјата на Македонија во период подолг од половина век: слики од обесените комити, од Младотурската револуција, од посетата на последниот отомански султан Решад Петти на Солун и на Битола во 1911 година, сцени од Балканските војни, влегувањето на српската војска во Битола, посетите на грчкиот крал Константин и на српскиот крал Александар на Битола по Првата светска војна, влегувањето на партизаните во Битола, Второто заседание на АСНОМ, па сè до престојот на Тито во Битола во 1957 година.

ден број 300, тристотиот примерок од серијата, купена од компанијата "Чарлс Урбан Трејдинг". Токму со оваа фамозна "Камера - 300", почнува и историјата на македонската и на балканската филмографија.

Штом ја добил камерата, Милтон Манак го регистрирал и првиот кадар - ја снимал својата 107-годишна баба Дес-

пина, заедно со другите ткајачки во родното село Авдела. Од тој ден, овој неуморен снимател постојано снимал секаде низ градот, а подоцна, кога од битолскиот валија добил ферман за слободно снимање низ Битолскиот пашалак, со камерата натоварена на мазга снимал низ целата Битолска околина. Манаки не ја заборавил ниту фотографијата - во 1906 година, заедно со брат му Јанаки, учествувале на Првата балканска изложба на фотографија во романскиот град Синаја, каде го освоиле златниот медал за нивната фотографска колекција, а романскиот крал Карол Први ги прогласил за свои дворски фотографи. Во 1921 година, браката Манаки на битолскиот Широк сокак отвориле и кино-бавча "Манаки", каде прикажувале филмови. Две години подоцна изградиле и нова зграда, наменета за кинопроекции, а на 1 декември 1923 година бил прикажан првиот филм во новото битолско кино.

ОВЕКОВЕЧЕНИ НАСТАНИ

Со својата камера Милтон Манаки регистрирал многу значајни настани од историјата на Македонија во период подолг од половина век: за обесени комити, за Младотурската револуција, посетата на последниот отомански султан Решад Петти на Солун и на Битола во 1911 година, сцени од Балканските војни, влегувањето на српската војска во Битола, посетите на грчкиот крал Константин и на српскиот крал Александар на Битола по Првата светска војна, влегувањето на партизаните во Битола, Второто заседание на АСНОМ, па сè до престојот на Тито во Битола во 1957 година. Покрај интересот за историјата, Милтон Манаки правел и куси документарни репортажи поврзани со народната традиција и обичаите: "Прослава на православниот празник Водици", "Градска свадба во Битола", "Пазарот во Бер", "Училишен час на от-

ворено", "Појавата на велосипедот во Битола", "Отворањето на првото казино во Битола", "Погребот на грчкиот митрополит Емилијанос во Гревена", "Номадите Каракачани", "Романскиот министер Истрате ги посетува Битола, Гопеш и Ресен", разни угледни семејства, аптеки, книжарници, занаети. Особено импресивни се фотографиите на Манаки од периодот на Балканските војни и од Првата светска војна, на кои се прикажани движењата на војските, уништено оружје, трупови на патштата, отсечени глави, офицери во нови униформи, војници во ровови, германски и бугарски чизми на битолската калдрма...

НЕПОПРАВЛИВ ЕНТУЗИЈАСТ

Милтон Манаки со својот апарат и со камерата ги забележувал сите позначајни настани од првата половина на XX век. Но, материјалите кои ги снимал, ги развивал рачно во импровизирана лабораторија. Макотрпната работа му одземала многу време и тој секогаш повеќе снимал отколку што можел да развие, а снимениот материјал го чувал за некои подобри времиња. За жал, времето го направило своето - поради слабиот квалитет на тогашната филмска лента голем дел од материјалот е изгубен, а значителен дел е уништен во војните и бомбардирањата. И тоа што останало доволно сведочи за големиот ентузијазам и умешноста на првиот филмски снимател на Балканот и големиот фотограф - Милтон Манаки.

За неговата бескомпромисност кога е во прашање снимањето, најдобро зборува наредбата упатена до султанот Решад Петти, за време на посетата на султанот на Битола, во 1911 година. Милтон Манаки сам сведочи за сцената кога побарал од султанот да застане за да може со камерата подобро да го сними: "Тогаш му реков на султану, застани малу мирно!".